

Jaz nič! pa Ti iz mene síješ,
Z veličestvom svojih dobrot;
Ti v mé podobo svojo liješ,
Ko solnce v malo kapljo vod.
Jaz nič! — pa v meni vrè življenje,
Nesíto neko hrepenenje
Dviguje kviško me vse dni!
Da si, to čuti moja duša;
Premišlja, tehta, sodit' skuša; —
Jaz sem — toraj si tudi Ti.

Ti si! priroda oznanuje,
Glasí mi serce moje tó;
Tegà razum me uveruje;
Ti si — in tudi jaz s Tabó!
Jaz člénec mali sem v vesolnem,
Stojéč v osredji časti polnem,
In z bitji krog in krog objét.
Kjer si končal stvarí telésne,
Kjer duhe si pričél nebésne:
Tam sklèp veríg je v mé pripét.

Svetóv sem véz okrog hitéčih,
Mejnik izkrájnji vstvarjenja;
Jaz sem osrédje vsih živéčih,
Začétna čertica Bogá.
S telésom v prahu iztrohnjévam,
Germenje z umom v spono dévam,
Jaz kralj — in rob — in červ in bog.
Prestol sem krasni čudovíti,
Od kod izšél? Kdo vé odkríti?
Nikoli ne iz lastnih rok.

Jaz delo Tvoje sem, o Stvarnik!
Sem premodrosti Tvoje stvár,
Ti vír življenju, blagodárnik,
Ti moji duši duh in Cár!
Pravici Tvoji všéč je bílo,
Da smertno brezno prehodilo
Nesmertno bítje bi z manoj;
Da v smertnost duh se je ogernil,
In da bi skozi smert se vernil
V nesmertje, k Tebi, Oče moj!

Nejásni Ti, Nerazumljivi!
Jaz vém, da dušnih vsih moči
Nobena Ti v podobi živi
Še sence čertat' krepka ni;
Vém, da smo Te slaviti dolžni,
Al slabi smertniki, nezmožni,
Z drugáčno hvalo Te čestít',
Ko h Tebi kviško hrepenéti,
Globoko pod Taboj sterméti,
In blagodarne solze lit'.

J e l a.

(Novela. Spisal Val. Mandelc.)

I.

V šestnajstem stoletji je krivoverstvo tudi na Krajskem stare stebre katoliške vere stresti poskušalo. Kriva vera, ki jo je Martin Luter leta 1517 na Nemškem učiti začel, se je tudi po Krajskem, Koroškem in Štajarskem širila po pridigarjih, ki so jo razlagali po cerkvah in terjih. Pa vlada ni v takih okolšinah rok križem deržala, temuč

z ojstrimi ukazi je branila beganje cerkvenega mirú. Sicer so luteranci pripravili nadvojvoda Karola, odrekši mu pomoč zoper Turke, k mehkejemu ravnanju, in si pridobili nekako prostost, pa vse to le za kratek čas. Leta 1584 je prišlo povelje luterancom v Vipavi, in kmalo potem luterancom v Bledu, leta 1602 pa vsim luteranskim prebivavcom na Krajskem, ali h katoliški veri se verniti, ali pa v šestih tednih in treh dneh zapustiti krajnsko in vse nadvojvodove dežele. Mnogo jih je šlo vsled tega povelja na ptuje.

V vasi B.... na Gorenskem so bili prebivavci eni izmed najterdovratniših luterancov. Nekaj se jih je sicer že popred, akoravno bolj na videz, kot v resnici podverglo, ti pa, katerim je došlo uno povelje, so šli vsi iz dežele. —

Pri oknu edine kerčme une vasi je slonel mladeneč, in zerl v daljino tako tužno in milo, kot kip boginje elegije, ki mu je modri mojster vlil vso žalost brezkončno, ki topi serca človeške, boginje, ki se pase z lastnimi boli in si dopada le v skelečih ranah, od katerih nje persi kervavé. Bil je star kakih 22 let, visoke in zale postave. V čistih černih očeh pod gostimi obervmi so se malali globoki čuti serca, kot hrepeneče sanje. Visoko ravno čelo je kazalo visoke misli, in nos je bil gladko rezan, kot na podobah gerških junakov. Nasproti tadanji šegi ni nosil cele brade, le majhne črnkaste berke je imel, lasje pa so mu v dolgih kodrih na rami viseli, in večerni veter, pihljaje skozi odperto okno, se je igral ž njimi in jih medel in ravnal tako prijazno kot ljub prijatelj. Bilo je že proti večeru, solnce je zamiralo za gorami, njegovi zračni žarki so se spenjali kviško po rumenkastem obnebji in tonili v zarji, ki je plavala nad glavami sivih snežnikov.

Dolgo je že nepremakljivo sedel, le včasih je pogladil lase s čela, če mu jih je veter preveč zmedel, in zopet podperl glavo in zerl skoz okno. Nedalječ od hiše so dekleta iz vasi pri vodnjaku zajemale vodo, mlade in zale, visoko podpasane, z dolgimi kitami, z živo pisanimi rutami krog nedrij, z očmi tako ljubeznivo plavimi, in vertile kolo in spuščale vedro v čisto vodico, z veselim smehom si nagajaje pri delu. Mislil bi bil kdo, da ogleduje naš mladeneč njih gibčne podobe, njih vesele šale, pa temu ni bilo tako. Morebiti je bil komaj zapazil njih početje; njegove misli so bile drugod: ene tako dalječ v beli Ljubljani, ene tako blizo v mali vasi, in te misli so se podile in borile po vroči glavi, in njih boji so postajali zdihleji v mladenčevih ustih.

Kar se odpró vrata in v hišo stopi postaren mož v kmečki obleki, sname klobuk z glave, in pozdravi mladenča pri oknu. Pa odgovora ne dobi. Pozdravi ga še enkrat, odgovora ni. Popraska se mož za ušesi, malo zakašlja in z imenitnim glasom reče:

„Gospod, ako me ne poznate, vam rad povém kar vém, jest sem Ivan, vaš pokorni služabnik.“

Mladeneč se naglo oberne, in ko zagleda moža, ki je ravno svoj poklon doveršil, se nehoté nekoliko nasmeja, stopi k njemu in primši ga za ramo, upraša:

„Odkod pa prideš, Ivan, takó našemarjen?“

„Odkod?“ reče Ivan in ga začudeno gleda, „kaj me mar niste vi sami poslali k svoji materi in mi ukazali, po opravljenih naročilih urno k vam se verniti? To je bilo pred enim tednom in danes me komaj poznate, in ne veste, kam ste me poslali! Gospod, vi ste tako vpadeni, tako spremenjeni, kar vas nisem vidil, vi ste bolni.“

„Prav imaš, prav, reče mladeneč, bolan pa nisem, bolan. — Ali si pozdravil Dvoržana, Ivan?“

„Gospod“, odgovori služabnik, „kako vam pride ta na misel, ki je vender davno pred vami zapustil Ljubljano? Verjemite, vi ste bolni.“

„Resnično ne vé, kako da mi je tako iz glave padlo“, reče mladeneč, „pa ne zameri Ivan, jest sem bil raztresen. Kaj pa imaš novega iz mesta, kakšna je z našimi rečmi?“

„Taka, da se Bogu smili, zaverne klaverno Ivan; vse je zgubljeno, naši prijatli so zbežali vsi. Vaša mati so jokali, prosili, molili za vaše spreobrnjenje celi čas, kar sva iz Ljubljane se podala, pa ko so vidili, da je vse zastonj, da ste raji brez premoženja šli od doma, zapustili vse, kar vam je bilo druzega, so se vdali v osodo. Pa njih ljubezen do vas ni mogla ugasniti, prodali so polovico premoženja, da bi vam pomagali. Opravki s prodajo pa so se vlekli do včeraj, in ker je že drugi dan po tem, ko sem prišel v Ljubljano, potekel čas za izselitev nam odločen, sem se mógel skrivati in hudo se skrivati pred ojstrimi preiskavami, in le v drugi obleki in po stranskih, pustih potih mi je bilo mogoče do vas priti. Nevarnost je grozna, smert je najina osoda, ako naju zasačijo. Tukaj je materino pismo, in tukaj denar po prodanem posestvu. Pomislite, gospod, nevarnost in hitite, bežite, jest vas spremljam do groba.“

Beseda se mu trese, s prosečim obrazom poda gospodu pismo. Uni ga hitro pogleda, in ravno tako hitro ga obrnivši proti Ivanu, reče:

„Ivan, to je narobe, kako da je, se spomniš še?“

„Zagodin“, odgovori Ivan.

„Dobro“, reče mladeneč, „zavoljo mene in sebe ne bodi v strahu, danes ne bo še sile, in jutri sva na poti.“

Pri teh besedah prelomi pečat pisma in jame brati. Ivan pa se poslovil in žalostno z glavo majaje gré iz hiše.

Hitro bere mladeneč nekoliko verstic, pa barva se mu jame spreminjati, nemirno se giblje sem ter tje, in oči se mu začno svetiti od solz, ki mu po sili hočejo lica politi. Verže list na mizo in s terdimi koraki dirja po sobi. Pa vender zopet poprime list, in ga jame brati. — „Ne morem, mati, ne morem, nikdar ne morem! zakliče zadnjič in zakrije z obema rokama obraz ter pade na stol, to je preveč, mati, vi mi tergate sercé z vašimi prošnjami, z vašimi solzami, in

zvikšujete nesrečo, ki jo osoda tako obilo name suje. — — Da, obilo, nadaljuje čez nekaj časa, kot bi se bila zaklela, me potlačiti k tlam, me razdrobiti v prah. O mati, mati, ko bi bili vi mojih misel, kdaj bi bila že midva dalječ za temi gorami uživala mir pred preganjavci. Pa vi niste hotli, in čas je potekel, in rabeljnov meč žuga moji glavi. Čemu je ves moj trud za našo reč! Bežati moram, zapustiti vas, in vi me tolikanj ljubite, in jest vender ne morem poslušati vaših prošinj, ne morem obrisati vaših solz."

Nasloni se na mizo in z žalostnim očesom gleda na tla. Pa v njegovih persih ni še mirno, po gostem si briše pot s čela, kot da bi hotel izbrisati iz glave pezo morivnih misel.

"Jela, Jela", zakliče zadnjič in skoči kviško, "jaz te ne morem pustiti, ne morem bežati, če me ti ne spremljaš, in bežati moram, smert mi gleda v obraz in ti pospehuješ njene korake. Jela, Jela, ti si neusmiljena, tvoje serce je kamen, ti ne čutiš ljubezni zame; tirjaj, kar želiš, vse boš imela, kar je v moji oblasti, le vero mi pusti in hodi z mano!"

Omamljen se ustopi pred okno; ko pa vidi, da je solnce že za gorami in da mrak nastaja, vzame klobuk, spravi pismo, ki je ležalo na mizi, in gre iz sobe.

Ko vun stopi, sedi v veži berač v razcapani obleki, bisago čez kolena, in prebira kosce kruha, metaje jih po vsakteri ceni v bisagina predelka, med tem ko skorjo belega kruha grudi. Klobuk ima potlačen globoko na oči, ki se mu pod zgerbančenimi obervmi nekako čudno svetijo. Lasje njegovi so že skoraj vsi beli, ravno tako kot njegova dolga brada. Pa druga podoba ni še nikakor kazala take starosti, in rekel bi bil človek, da mu je nesreča ali pa skerb pred časom glavo pobelila. Na njegovem obrazu, ki je še v starih letih znamenja lepote imel, se je brala neka čudna ironija, kot bi nosil raztergano serce v svojih persih, in bi se vender smejal celemu svetu.

Ko Zagodin vrata terdó za saboj zapre, se ozre berač in ga pogleda izpod širokih krajev, in čudno se zasvetijo njegove oči. V zaničljiv posmeh se zakrivé njegove ustnice, klobuk potlači po strani, in med tem, ko tje v en dan premetuje kruhove kosce, mermra, s tamnim očesom se kviško oziraje, z votlim glasom med zobmi:

"Ste li vi Zagodin?"

"Kaj prašate, kar vam je znanega", reče Zagodin, se ustavi zraven berača, in začuden gleda britki smeh, ki igra krog njegovih ust. Berač pa ga s zaničljivim pogledom meri od nog do glave; bisago terdo v roci deržé jo stiska med kolena, in čez nekaj časa zopet s še bolj zamolklim glasom praša:

"Ste li vi Zagodin?"

"Oče Marka, vaše obnašanje proti meni je čudno, zaverne Zagodin, jest ga ne razumim, pa se tudi ne trudim, od vas vzroka zvedeti, ker vem, da bi bilo prazno delo. Če pa prašam samega sebe,

s čim sem se zadolžil v vaših očéh, moram z ramami majaje reči: Ne vem. — Da Jelo, vaša hčer, ljubim, je li to krivica, in če je ljubezen krivica, ali mar želja Jelo za ženo dobiti, povikšuje to krivico? Vaše merzlo obnašanje me je sicer žalilo, pa sem se tolažil s tem, kar so ljudje pravili, da je to navada vaša, ki je ne premenite nikdar. Al to je bilo le merzlo obnašanje, kar vidim danes, to je huje, to je serd, če ni sovražtvo.“

Berač ne čerkne besede, potisne klobuk čez oči, in jame bisago zavezovati.

„Marka“, povzame zopet Zagodin, ko ga vidi tako merzlo in tamno na tla zreti, „ali vas morebiti nezaupanje v moje besede dela nezadovoljnega z mano, in je vzrok vašega neprijaznega obnašanja? Jaz ljubim Jelo, jaz sem premožen, in vi ste stari in revni, dajte mi jo za ženó, vam je pomagano in jaz sem srečen.“

Ko Zagodin s prosečim glasom té besede govori in milo na berača gleda, se ta glasno zasmeha; hitro se vzdigne in nagnivši se proti Zagodinu s skrivnostnim hripavim glasom reče:

„Ko je sokol prišel k golobici, je rekel da je golob, in ko jo je snubil, je imel golobje perje in rudeče nožice, pa golobar mu je vrat zavil in za strašilo ga razpel na hlev.“

Nepremakljivo Zagodinu v oči gledé zgovori te besede, kot bi se pačil, verže bisago čez ramo, in preden Zagodin besedo najde, zgine za voglom hiše.

„Ali se je cel pekel zaklel, da me podi po celem svetu“! zau-pije Zagodin in hoče za beračem, pa berača ni bilo več viditi, le hudoben krohot se je slišal za sosedovo hišo in pokanje plota, ki se je poderl pod njim, ko ga je preskočil. Z zobmi škripaje stoji Zagodin nekoliko časa, in stermi za beračem, potem pa jo z naglimi koraki vdere na travnik zadej za vasjó.

Mrak je že popolnoma zakril zemljo, zarja je ugašala, in pol lune je plavalo po nočnem nebu. Huda rosa je že močila trato, in zbrihtala počasi z večernim hladom vred Zagodina počasi iz čudno zmotanih sanj, in vredila misli, ki so razberzdano rojile po njegovi glavi.

Vzrok? — se praša samega sebe, vzrok? — Le Jela ga vé, če ga kdo na svetu vé, od nje ga moram zvediti, in še nocoj. — In urno se napoti proti beračevi bajti.

Nevedama je bil v svojih sanjarijah precej dalječ od vasi zašel, pospehal je sedaj svoje korake bolj in bolj, ker ljubezen in radovednost, združene z nekako čudno tesnobo, mu niso dale miru. Ni iskal steze, ki jo je bil poprej zgubil, temuč naravnost skoz visoko travo je korakal. Kmalu dospe do bajte, pa začuden obstoji, ker luči ni bilo nikjer viditi. Poterka — nobenega glasa, poterka zopet — vse je tiho. Kaj pomeni to, se plašno samega sebe praša, saj vender ni še pozno, in Jela nima navade zgodej spat hoditi, in hiše zvečer nikdar ne zapusti. — Poterka zopet na vrata in na okno, vse zastonj.

Čudno mu začne po razdrezenih možganah vreti, serd in strah zgrabitava serce; ljubezen, odkritoserčnost, nezvestoba, izdaja vse to se mota v groznem kolobaru pred njegovimi očmi. Opre se na oreh zraven hiše, in z nemirnim očesom čaka njenega prihoda.

Beračevo stanovanje je bila majhna umazana bajta na koncu vasi. Postavljena je bila tako, da je z enim koncom na griču slonela. Tri kamnitne stopnice so bile kdaj pred vratmi, zdaj pa je bila vsaka razdrobljena na mnogo koscev, ki so se pritiskali eden k drugemu, kakor bi hotli vsakemu ptujcu, ki v hišo hoče, noge spodbiti. Streha je bila vsa raztergana, čez in čez so prekle iz nje šterléle, in gobast mah jo je obrašal. Vrata so bile razpokane, da bi bil perst skozi špranje lahko vtaknil, okna majhne, tu in tam s popirjem zakerpane. Od spred in zad je bila bajta podperta s kolmi, ki so jo branili pada in vetra, ki je že dosti opraviti imel, preden je prepihal in prepiskal vse luknje in špranje, ki mu jih je časa zob v nji odperl. Da bi se pa kdo ne čudil, da je berač še to bajto lastno imel, moramo povzeti toliko iz njegovega življenja, kolikor so vaščani od njega pripovedovali, in kolikor je bil tudi Zagodin v tem kratkem času, kar je bil v vasi, o njem zvedel.

Pred kakimi dvajsetimi leti je bil prišel enega jutra v vas, upaden in bolan, nobeden ni vedel, kdo da je, nobeden ni vedel, odkod da pride. V naročji je nosil dete, komaj pol leta staro. Ljudem se je smilil on, še bolj pa otrok. Pa ker je le vedno tamno v tla zrl, le včasih pobožal dete, če je jokalo, ljudi pa nobenega ne pogledal, so se ga vaščani skorej bali, in dolgo časa ga nihče ni ogovoril. Zadnjič se nekemu poštenemu kmetu vender le preveč smili revno dete, ki je vedno upilo, stopi torej k možu in ga dobrovoljno izpraševati jame:

„Mož, če se ne motim, ste bolni, odkod pa pridete?“

„Od dalječ.“

„Je li to dete vaše?“

„Moje.“

„Kje pa je mati njegova?“

„V grobu.“

„Kam pa vender mislite iti z otrokom.“

„K vam.“

Kmet ga debelo gleda, in ne vé, kaj bi mislil o njem, po takih odgovorih. Pa vender otrok mu preveč dopade in se mu preveč smili, toraj reče:

„Pojte toraj z mano, jest bom poskerbel za dete in za vas, da ozdravite. Pa zakaj pa ne prosite nikogar?“

„Ne znam“, reče kratko, in vzdignivši se gré za kmetom. Pri njem se je ozdravljajal, za otroka pa je kmetica skerbela. Le redkikrat je kaj govoril, saj sam ni nikdar govorjenja začel; na uprašanja je sicer

odgovarjal, le „kdo in odkod“ tega ni nikdar odgovoril, tako da v celi vasi ni nihče le naj manjše reči iz njegovega prejšnega življenja vedel, akoravno se je tu in tam marsikaj čudnega o njem šeptalo.

Kake dvé leti potem je kar naenkrat iz vasi zginil, nihče ni vedel kam. Hčerko je bil pustil pri kmetici. Čudne reči so vaščani o njem uganjevali. Čez en teden pride zopet nazaj, kakor se je vaščanom zdelo, tako spremenjen, da so se skorej bali njegovega tamnega pogleda. Jel je zopet beračiti, ker, akoravno še ni bil 30 let star, ni vendar nikdar delati hotel. Kmet, pri katerem je bil, je imel precej veliko premoženje, in med drugimi posestvi tudi uno bajto, kateri so sploh le beračija rekali, zato ker je bil poprej dolgo časa neki berač v nji prebival. Ta čas je stala prazna, in ker se je že komaj skupej držala, jo je hotel kmet podreti, pa berač ga nagovori, naj mu jo da za stanišče. Kmet mu jo prepusti in berač jo z nekoliko kolmi podpre. Od tistega časa prebiva v nji, in hodi dan za dnem z bisago po vasi, toda nikjer ne prosi, kot navadni berači, kratko ogovarja človeka za dar, in se kratko zahvalja. Ljudje so se že zdavnej navadili njegove navade. Ko ima dosti za tisti dan, gre pa vselej k Jeli, ki je mende edina duša na svetu, katero ljubi. Kmet jo je izredil zalo in pobožno; pred kratkim pa se je preselila k očetu v bajto. —

Dolgo časa je stal Zagodin opert na stari oreh, in pazljivo gledal krog sebe, odkod bo prišla Jela. Skušal je potolažiti hudo tolčenje serca, hotel je miren biti, kadar pride.

Nebo, ki je bilo proti večeru še lepo višnjevo, na večerni strani zarobljeno z zlato zarjo, se je jelo tamniti; od juga so se vlekli gosti oblaki in hud veter je jel pihati, da so grozno šumeli visoki drevesni verhi; topirji so nemirno krog bajte letali, pa se kmalo pogubili v svoje kotlje. Prekle na strehi in stare deske so s silnim vrišem klepetale, skozi line in druge neštivilne bajtine špranje pa je jezno veter žvižgal. Zagodin je nepremakljivo stal pod drevesom in le včasih po dolgem molčanji mermral: Pa priti vendar mora.

Kar zagleda podobo od cerkve sem, ki je nedalječ stala, naravnost proti hiši hiteti. Bila je Jela. Naglo stopa, mende da se boji hude ure, ki se vleče nad mirno vas. Ko pride pred hišo, stopi Zagodin izpod drevesa, jo prime za ramo, in jo mirno upraša:

„Odkod pa prideš, Jela, tako pozno?“

„Iz cerkve“, odgovori mlado dekle, „ki se ni malo prestrašilo moža, ki je v tamni noči tako nenadama pred njo stopil.“

„Kaj si pa molila tako dolgo?“

„Zate sem Boga prosila.“

„Zame?“

„Da, Zagodin, zate, da bi te razsvetlil večni Bog in te pripeljal zopet k pravemu spoznanju.“

Pri téh besedah prime Zagodina za obé roké in ga milo pogleda. In ko bi ne bila noč tamna, bi bil vidil dve solzici, ki ste migljali v njenih očeh. Pa Zagodin pomaje z glavo, in ne zine besede.

„Zagodin“, povzame zopet Jela, in glas se ji trese, jest molim zate vsaki dan, vsako uro; kolikorkrat oči k nebu povzdignem, vselej zate Boga prosim, povej mi, pokaži mi vender, da ne molim zastonj.“

Pa Zagodin molči, potem reče:

„Jela, tvoj oče mene sovražijo, li veš ti vzrok?“

„Oj ti mi ne odgovoriš“, zakliče Jela, „ti se nočeš spreobrniti, ti me ne ubogaš, in zmota te bo vergla v večno nesrečo. Zagodin, večnost, pomisli večnost, jest bom žalosti poginila, če ostaneš terdovraten.“

Z obema rokama zakrije obraz in na glas zajoče. Zagodinu ne dopada njena pridiga, pa v serce ga peče njen jok.

„Jela“, reče s prosečim glasom in jo prime za roko, s katero si solze briše, „ljuba Jela, samo za danes mi odpusti odgovor na svoje vprašanje, jutri, pojuternjem, vsaki dan mojega življenja ti bom odgovarjal, kar boš hotla, le danes ne morem; povej mi, zakaj me sovražijo tvoj oče?“

„Ti me ne ljubiš, ti me ne ubogaš“, zdihuje neprehama Jela, in namesti družega odgovora le huje joka.

„Srečno Jela, lahko“, reče čez nekaj časa Zagodin s posiljeno merzloto in se oberne, „jest grém za vselej.“

„Kam“? zakliče plašno Jela in stopi za njim.

„Kam? — Ne vem. Čez gore čez.“

„In mene hočeš zapustiti?“

„Li hočeš z mano?“

Jela zastane, ne vé, kaj odgovoriti, in oči pobesi. —

„Povej mi saj, Jela, reče čez dolgo časa Zagodin in ji gladi lase s čela, povej mi saj to, zakaj molčiš na moje vprašanje in mi ne poveš, zakaj me sovražijo tvoj oče.“

„Mar veste vi, da vas sovražim“? zarenči hripav glas za Zagodinovim herbtom. Ta se naglo zasučé in zagleda berača, ki tù stoji, kakor ponočen strah.

„Nikarte pozabiti, kar veste“! pristavi zaničljivo berač, prime prestrašeno Jelo, in jo pelje naglo pred vrata. V enem trenutku so odperte in zopet zaperte. Zagodin je sam na trati.

Dež je kapljajal po malem, kot bi ne hotel ubogati černih meglá. Osupnjen stoji Zagodin enčas pred hišo in jezno za beračem gleda. Zadnjič se vender zasučé, in počasi gré proti svojemu stanovanju. Pa kmalo se zopet ustavi, in začne premišljevati svoj stan, in zmiraj černejše mu pred očmi postaja. Jutri je obljubil Ivanu iz vasi bežati, in da mu je bežati treba, mu um le preglasno kliče, pa da brez Jele

bežati ne more, ga serce le presilno opominja. Pa jutri bo kmalo in Zagodin vidi, da njegova reč ne bo nič na boljem, kot je danes. Po dnevu se je bil namenil, iti zvečer k Jeli in jo pregovoriti, da bi šla ž njim, akoravno bi oče ne hoteli, in jo utolažiti zavoljo vere. Beračevo obnašanje v kerčmi ga je čisto zmotilo, hitel je k Jeli le zavoljo tega, da bi zvedel vzrok sovražtva. Zdaj ni opravil ne té ne une reči. To mu hodi čudno po glavi, pa dobrega sveta ne najde v kljub vsemu prevdarjanju, in čakati nanj je nevarno.

Ko tako stoji, zasliši nagle in terde korake po spodnji poti, ki pelje naravnost proti bajti. Kdo hodi tako pozno v tem vremenu po tej poti, in kakor je čuti v važnih zadevah, si misli Zagodin in poskuša ugledati moža, za ktere ga bi se na drugem koncu vasi gotovo zmenil ne bil. Vidi sicer černo podobo, pa spoznati je ne more, ker noč je zlo tamna. Gleda za njo, naravnost proti beračii gré.

„Kdo more to biti, pa vender ne gre k beraču“? — Zagodin nase vleče, moža je zgubil v tmi, pa dobro še sliši terdo hojo po rogljati poti. Zdaj sliši terkati na bajtine vrata. Škripaje se odpró, in zopet zapró. To je dosti za Zagodina, naglo se verne proti beračii in stopi pod okno.

V sobi berli lešerba, ki visi izpod stropa, na klopi pri peči leži berač, pri mizi pa sedi Jela in zamišljena z obema rokama glavo podpira. Na sredi hiše pa stoji zal mladeneč, nekoliko bled in vpaden, in gleda zdaj berača pri peči, zdaj Jelo pri mizi.

„To je Lazar, in kar hoče tukaj, dobro vem“, si reče Zagodin in žnable grize. — Starec ga ima rad in mene sovraži. — „In Jela mu je dobra, pravijo, to moram zvedeti.“

Lazar je bil sin unega kmeta, pri katerem je bila Jela odrastla. Pred kratkim je bil kmet umerl in od tistega časa stanuje Jela pri očetu. Lazarja je kot prijatla mladih let zlo rada imela, pa kar je poznala Zagodina, je Lazar le predobro čutil, da je Jelina prijaznost do njega le senca druge ljubezni.

Okno, pod katero se je bil Zagodin ustopil, je bilo z butarami tako založeno, da se je le s hudo silo viditi moglo, kar se v hiši godi. Stopi torej pod drugo okno; ker pa je hiša na griču slonela, je bilo to že tako visoko, da se več v sobo ni vidilo. Prime se torej za tram pod oknom, stopi z eno nogo nad spodnje tri brune lesene bajte in se požene kviško. Pa trohnjevi tram se odterga in Zagodin znak na tla pade.

„Kdo je pod oknom“? zagromi jezno berač in skoči skozi vrata v vežo in Lazar za njim. Pa vežne vrata se v prehudi hitrici nočejo koj odpreti. Ko jih odpre, ni pred hišo žive duše več, dalječ proč pa čujeta nagle korake kakor enega, ki beži. Bil je Zagodin, ki je hitel proti kerčmi.

Jela je bila plaho kviško pogledala, ko se je zaslišal ropot pod oknom, in nase vlekla; dozdevalo se ji je, kdo da je bil zunaj, in s strahom je čakala, kaj pride.

„Naj gre psu na roge“! godernja zunaj berač, če je pa kaj pozabil, naj pa jutri pride, saj beder si še danes ni polomil.

Jela se oddahne, ko sliši te neprijazne besede, za zdaj je utolažena.

Lazar gre nazaj v sobo, berač pa ostane pred hišo, in gleda v tamno noč. Vsi trije so bili gotovo ene misli, kdo da je bil pod oknom, pa izustiti je ni nihče hotel. Jela je zopet podperla čelo z roko in gledala na tla.

Lazar jo nekoliko časa molčé pogleduje, potem stopi k nji položi roko na njeno ramo in z mehkim glasom reče:

„Zakaj zakrivaš, Jela z rokama oči, in ne pogledaš kviško? Ali si morde huda?“

„Na koga“? popraša dekle, in Lazarja memo desne roke pogleda.

„Name.“

„Nate? — Zakaj nek?“

„Ne vé m,“ reče klaverno mladeneč, „le to vé m, da včasih, v unih srečnih časih, ki jih ne bo več, je bilo vse drugače, da je bila Jela vesela, priljudna, priserčna, in da zdaj ni več, in da je bil Lazar srečen, če je sedel na njeni strani, če je gledal v njene mile oči, če se mu je ona dobrovoljno smehljala, in da je zginila njegova sreča s spremembo vred. — Pa slušaj Jela, danes govorim o resnih zadevah, mislim, da je zadnji čas zató. Lej, ko sva kot otroka pod eno streho skupej igrala, sem te ljubil, kot bi bila sestra moja, ko sva odrastla otročjim letom, sem te ljubil z ognjem mladencevskega serca, in zdaj ko si moram iskati ženó za svoje gospodarstvo, te ljubim, ljubim bolj kot vselej. Pa ti si mi odtegnila svojo ljubezen, od dné do dné čutim merzleje postajati tvoje serce, in s čim bi te bil razžalil, sam ne vé m.“

„Lazar, ti me želiš za ženo,“ reče Jela, „pa glej, saj je velki teden zdaj, in velki teden ni čas ženitve, počakaj saj do bele nedelje.“

„In ti mi obljubiš, da bom na belo nedeljo srečniši kot danes?“

Jela molči. Lazar derži njeno roko, ki je vroča kot žerjavica, in ji pazljivo gleda v obraz. Njene oči so rudeče, kot bi bile objokane, njena zadrega se bere na celem obrazu. Mladeneč zastonj čaka odgovora, in njegov obraz britkeji in britkeji postaja. Počasi spusti njeno roko in žalostno reče:

„Pač je to velki teden moje sreče, v kratkem jo bodo zakopali, pa na njen grob bodo zavalili skalo nepremakljivo, zanjó ne bo velike noči. In ko pride bela nedelja, bo prišla moja sreča zadnjo vejico upa, pa ta se je obletela velki teden, drugi je njeno cvetje obral, za Lazarja je suha. Pa ene solze je bila vredna moja sreča, in jest ji jo bom jokal. Srečno, Jela — srečno!“

Lazar gre počasi iz sobe, Jela pa v čudnih občutkih pri mizi ostane. Da je razžalila prijatla mladosti, to si morebiti bolj k sercu jemlje, kot je treba. Kdo vé, kje je meja med prijateljstvom mladih let in med ljubeznijo, ki se tako rada iz njega izmota. Jela ni prestopila une meje in če jo je prestopil Lazar, ne vé, koliko je bila Jela kriva.

Nekoliko od hiše stoji še vedno berač in gleda megle, ki se podé po tamnem nebu. Lazar se molcé k njemu ustopi, nočni hlad mu tako dé. Berač kmalo vidi, kaj bi mu rad povedal, in kar mu vender iz ust noče. Začne torej pogovor ž njim, pa svoje besede je bil čudno dobro prerajtal, kot pušice režejo in razdražujejo Lazarjevo klaverno serce, in vedno bolj in bolj podkurja berač serditost, ki spreletuje mladenča.

„Kaj mi da Jelo, vašo Jelo?!“ zavpije zadnjič v divjem obupu, oče Marka, kaj mi da Jelo? —“

„Njegova smert!“ reče merzlo berač in pokaže s perstom po poti, po kateri je Zagodin odšel.

Lazar se strese in plašno pogleda berača; ta pa stoji tù, nepremakljivo kot čern kip, in derži roko, kakor je bil pokazal ž njo. Potem se naglo zasuče in v enem trenutku so zaperte vežne vrata. Lazar je sam pred hišo.

(Konec sledi.)

Morski duhovi.

(Spisal S. Jenko.)

Pri gradu tik morja pa stražnik stoji,
Ob glavi razlutena burja mu brije,
Valovja šumón na ušesa mu bije,
Ob skalo na bregu se voda peni.

Al' strah, al' te groza ni, revni vojak?
Morje je neznanih duhov domovina.
Ob polnoči se jim odprè globočina,
In čudno težak in napolnjen je zrak.

In temna megla se podi čez vodó,
Se dviga in miga in težka se niža,
Dirjaje oddalja in zopet se bliža —
Vetrovje pošihne, morje je mirnó.

